

uit de literatuur

SOCIOLINGUISTIEK

Bruce BAIN (Ed.),
The Sociogenesis of Language and Human Conduct,
Plenum Press, New York-London, 1983, 581 blz.

Ralph FASOLD,
The Sociolinguistics of Society,
Basil Blackwell, Oxford, 1984, 335 blz.

In het voorwoord en de inleiding op **The Sociogenesis of Language and Human Conduct** wordt getracht de indruk van heterogeniteit die dit boek geeft weg te werken. Dit wordt gedaan door de nadruk te leggen op het feit dat alle bijdragen gekenmerkt worden door een "Sociogenetic approach to the origins of language and human conduct". Als we M.Cole in het voorwoord mogen geloven zou de sociogenetische benadering zich bezig houden met de relatie tussen de natuur van de taal en de menselijke natuur. In de inleiding stelt Bain dan weer dat deze benadering op een integratieve manier de relatie bestudeert tussen de individuele ervaring (psychologie), de taal (linguïstiek/semiotiek) en de sociale structuren (sociologie). "Sociogenetisch" lijkt dus een nogal "fuzzy" concept te zijn (zoals trouwens wordt toegegeven), dat blijkbaar naar voren werd geschoven door de Russische psycholinguïst uit de Vygotsky-school, Alexander Luria.

De verklaringen van Cole en Bain kunnen niet beletten dat het boek inderdaad niets anders is dan een verzameling sterk uiteenlopende opstellen zonder gemeenschappelijke thematiek of theoretische benadering.

Het vooropgestelde "sociogenetisch" standpunt komt hierbij nog het best uit de verf in het eerste derde van het boek, dat bestaat uit een antropologisch opstel en een aantal sterk door Vygotsky gedomineerde psycholinguïstische teksten. De rest van het boek bevat teksten uit de hoek van de taalsociologie, de etnografie van de communicatie, de linguïstiek/semiotiek, de sociale psychologie van taal en interactie, de sociolinguïstiek, enz. Vooral de teksten van resp. Hymes, Dittmar, en Smith, Giles en Hewstone zijn hierbij lezenswaard. Dat het boek uitgegeven werd als een in memoriam voor bovengenoemde Alexander Luria lijkt mij het enige bindmiddel te zijn en verklaart waarschijnlijk ook de gekozen titel.

The Sociolinguistics of Society is het eerste deel van het tweedelig project **Introduction to Sociolinguistics** en is als nr. 5 uitgegeven in de reeks **Language in Society**. In dit eerste deel legt de auteur de nadruk op het sociale, sociologische aspect van de sociolinguïstiek, in het volgende deel zou dan meer het talige, linguïstische aan bod moeten komen (**The So-**

ciolinguistics of Language).

Zoals reeds gesteld dienen beide volumes als inleidende handboeken te fungeren. In onderhavig deel kijkt Fasold zich zonder veel creatieve verrassingen van deze taak. De lezer krijgt hier dan ook de dominante thema's en onderzoeksmethodes uit de klassieke correlatieve of macro-sociolinguïstiek (meertaligheid, diglossie, taalattitudes, taalkeuze, taalplanning enz.). Zoals gebruikelijk worden hierbij voorbeelden gegeven en gevallen besproken uit heel de wereld. In dit verband kan alleen maar de hoop uitgedrukt worden dat de volgende uitspraak niet symptomatisch is voor Fasolds kennis terzake: "**Belgium is a country consisting of two major linguistic groups: the French-speaking Walloons (!) and the Flemish (!). The Flemish speak a language of the same name, which is similar to Dutch**".
L.V.P.

CULTURSEMIOTIEK

Robin P. FAWCETT et al (Eds.),
The Semiotics of Culture and Language,
Frances Pinter, London, 1984, 2 vols., 169 blz + 187 blz.

In deze twee volumes wordt het werk van een aantal linguïsten naar voren geschoven die werken binnen de "systemic-functional linguistics". Deze linguïstiek is onlosmakelijk verbonden met de figuur van M.A.K. Halliday, die ze uitgewerkt heeft op basis van een aantal structureel-functionalistische tradities binnen de linguïstiek.

De basisidee van **The Semiotics of Culture and Language** is dat de structurele patronen van de taal ook terug te vinden zijn in andere culturele codes en systemen en dat de analysemethoden die door de linguïstiek gebruikt worden, derhalve ook bruikbaar zijn in b.v. de culturele antropologie. Dit idee is uiteraard niet nieuw: het gaat o.m. terug tot de Saussures definitie van de relatie tussen linguïstiek en semiologie en is de structuralistische semiotiek zeer dierbaar.

Ook een ander idee van Halliday is structuralistisch, nl. de visie op de taal als een potentiaaliteit ("al het zegbare") waaruit moet gekozen worden. Waar Halliday echter op blijft hameren, is dat deze keuze contextgebonden is, waardoor de geproduceerde betekenis, de boodschap, slechts vanuit de communicatieve en culturele context, waarin deze boodschap functies vervult, kan geïnterpreteerd worden. Een aantal auteurs, waaronder Halliday zelf, hebben nu getracht dit alles uit te werken en/of theoretisch en methodologisch verder te funderen. In het eerste volume (**Language as a Social Semiotic**) wordt hierbij aandacht besteed aan het linguïstisch gedrag. In het tweede gedeelte (**Language and other Semio-**

tic Systems of Culture) tracht men de hierboven geformuleerde stelling uit te werken, nl. Dat niet-linguïstisch gedrag betekenisvol is doordat het eveneens berust op contextgebonden keuze uit systematische netwerken van alternatieve mogelijkheden. De voorgestelde analysemethode (cf. de artikels van Sydney Lamb en Robin Fawcett) doet al bij al vaak denken aan de structuralistische semiotiek van Greimas, echter zonder dat diens rigoureuze opgebouwde architectuur van concepten wordt geëvenaard.
L.V.P.

STRIP

MALCORPS, J. en TYRIONS, R.,
De papieren droomfabriek,
Leuven, Infodok, 1984, 200 blz.

"Wie met bepaalde stellingnamen niet akkoord kan gaan, zal alvast troost vinden in de gedachte dat daarmee een van de bedoelingen van dit boek gerealiseerd is, namelijk dat men over strips na begint te denken" (blz.9). En hoe je ook tegen stripverhalen aankijkt, na het lezen van dit boek mogen we deze doelstelling volledig geslaagd noemen.

Terwijl vele uitgeverijen het commerciële nut van strips ontdekt hebben en uitpakken met heruitgaven van de "klassiekers" en allerlei uitgaven van aanverwante boeken voor de "stripofiel" gaan Malcorps en Tyrions met de grove borstel door de mooie, geïdealiseerde wereld van de papieren droomfabriek.

Na een korte inleiding over de historie van de strip en een bondige beschrijving van het genre wordt de strip-industrie aangepakt: de strip als onderdeel van de big business. (Spijtig genoeg is de hele Dupuis-affaire van recentere datum.) Deel 1, "**Strips, een kind van deze tijd**", wordt vervolledigd met - een nogal eenvoudige - inleiding op de communicatieve aspecten van het beeldverhaal, nl. "beeld" en "tekst" die samen het "verhaal" vertellen. In wat volgt is het vooral het "verhaal" dat behandeld wordt. Dit brengt met zich mee dat de kwaliteit van de tekst en/of het beeld zelden in aanmerking wordt genomen bij de beoordeling van strips. Men wil duidelijk de "ideologie" van het beeldverhaal in vraag stellen.

Maar eerst wordt nog in Deel 2 een korte omweg gemaakt langs de "**Stereotiepen in strips**" of de evolutie van vooroordeel naar ideologie, verder uitgewerkt aan de hand van een (stereotiep) typevoorbeeld: Buck Danny. Het grootste gedeelte van het boek wordt echter in beslag genomen door een analyse van "**De stille ideologie in strips**", met als voornaamste kenmerken "**Seksualiteit taboe**" en "**Geweld is geweldig**". In dit deel worden telkens enkele stripverhalen als voorbeeld genomen van een bepaald ideologisch aspect (bvb. "Opkomst en ondergang van het keizer-

rijk Trigië" voor "Een versteend verleden") en vervolgens wordt aangetoond dat het ook anders (en beter) kan (bvb. "Jughurta"). De rolpatronen en burgerlijke ideologie van stripverhalen als "Suske en Wiske" moeten het vaak ontgelden. Wat de auteurs willen beklemtonen is het onderscheid tussen "statische" en "dynamische" strips. In het eerste geval eindigen de helden perfect zoals ze beginnen. Gedurende het hele verhaal blijven de bestaande machtsstructuren en de stereotiepe rolpatronen overeind, dit in tegenstelling tot de realiteit waarin alles steeds in verandering is, iets wat sommige "dynamische" stripverhalen proberen te benaderen.

Het vierde deel, "Links, rechts, in de maat - effecten van strips", besluit dan ook met de vaststelling dat het belangrijkste effect van stripverhalen het behoud van het status quo is. "Het grootste deel van de strips is dus in wezen conservatief, in die zin dat ze elk idee van verandering van de huidige samenleving als onwenselijk en verwerpelijk afschilderen" (blz. 170). Van daar tot Ensenbergers bewustzijnsindustrie is dan ook geen grote stap. Toch verwerpen de auteurs het stripverhaal niet: "Als kritische consument moeten wij zien dat strips effectief mogelijkheden bieden. (...) Goede strips kunnen een hulp zijn in de opvoeding, indien we ze bewust in functie daarvan uitkiezen. We hopen dat dit boek daarbij een ruggesteun mag zijn".

En als toemaatje voegen ze er nog een vijfde deel, "Stripstips", aan toe: niet welke strips lonen de moeite, maar hoe kan je met strips werken. Tenslotte is er nog een register op auteurs-naam en een op reeksnaam (dit laatste met telkens een korte typering) en de bibliografie sluit het boek af.

Ondanks een nogal vereenvoudigde weergave van de communicatieve werking, waarschijnlijk bedoeld om een ruim publiek te kunnen bereiken, en een soms nogal eenzijdige visie op "goede" en "slechte" ideologie, beantwoordt dit boek volledig aan de verwachtingen. Reken daarbij nog het overvloedig en toch verantwoord gebruik van illustratiemateriaal en we bekomen een waardevolle naslagwerk over de "strip", de papieren droomfabriek. B.K.

VOORLICHTING

C.M.J. VAN WOERKUM,
Massamediale voorlichting. Een werkplan,
Boom, Meppel, 1984, 175 blz.

Het werd reeds vaak gezegd en geschreven dat de studie van de voorlichting onvoldoende praktijkgericht is. Een stelling die onzes inziens slechts gedeeltelijk juist is en die, hoe dan ook, onderzocht moet worden in een meer algemene globale vraagstelling naar de relatie wetenschap-samenleving.

De critici zullen alleszins in hun nopjes zijn met het nieuwe boek van de Wageningse socioloog van Woerkum. Het betreft hier inderdaad een echt werkplan waarin zeer concreet, volgens een beproefd recept, een onderscheid gemaakt wordt tussen de voorbereidingsfase, de ontwerpfase, de productiefase, de evaluatie e.d. Het gaat hier dus wel degelijk om voorlichtingskunde, waarin de theorie met de praktijk mooi verbonden wordt. Een echt receptenboek is het niet geworden — gelukkig maar —

en de lectuur zal van de doorsnee voorlichter wel enige tijds- en energie-investering vergen. Als hij wat wil reflecteren op zijn beroep en zich wat methodisch wil bijwerken — en tenslotte is dit in elk beroep een must — zal hij in elk geval met de lectuur van dit boek wel varen. G.F.

RETORIEK

Joachim DYCK et al. (Hrsg.),
Rhetorik. Ein internationales Jahrbuch. Band 4. Rhetorik und Linguistik,
Frommann-Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1985, 258 blz.

Er wordt wel veel toegeeflijkheid van de lezer verwacht wil hij inzien dat het 'Themenschwerpunkt' van deze vierde aflevering van **Rhetorik** inderdaad de relatie tussen linguïstiek en retoriek zou kunnen zijn. In feite is dit jaarboek een heterogene verzameling teksten, gaande van een opstel over de ontogenese van de retorische competentie, over de analyse van strategieën, gebruikt bij het inleiden van een spreker, tot — en dit mag in Duitsland nooit ontbreken — teksten over kritische en hermeneutische retoriek (in de traditie van Habermas en Kopperschmidt). Een derde van het boek wordt in beslag genomen door informatieve bijdragen zoals een bibliografie van het Duitse retoriek-onderzoek in 1981-1982, een overzicht van de retoriekstudie in Nederland tussen 1962 en 1982 en heel wat recensies van (vaak historische) werken over retoriek en poëtik. L.V.P.

TV-AMUSEMENT

Ursula DEHM,
Fernsehunterhaltung — Zeitvertreib, Flucht oder Zwang? Eine sozial-psychologische Studie zum Fernseh-Erleben,
Mainz, von Hase & Koehler Verlag, 1984, (Kommunikationswissenschaftliche Bibliothek nr. 10), 309 blz.

De taak van de massamedia in het algemeen en van televisie in het bijzonder wordt vaak in verband gebracht met de drie begrippen 'informatie', 'opvoeding' en 'amusement'. ('Amusement' als vertaling van het begrip 'Unterhaltung' lijkt ons in de context van dit boek meer geschikt dan 'ontspanning', wat we voorbehouden voor de functie 'Erholung'). Amusement wordt daarbij vaak als een noodzakelijk kwaad beschouwd. Vele critici zijn immers gekant tegen het amusement in de media. Maar een vaak weerkerende klacht is dat men eigenlijk niet weet wat 'amusement' juist inhoudt; typisch hiervoor is de tautologische cirkelreding: 'Unterhaltung ist also, was unterhält' (blz. 12).

Opdat men het begrip 'amusement' zinvol zou kunnen gebruiken in de communicatiewetenschap moet het in de eerste plaats voldoende verklaard zijn, het toepassingsgebied moet eenduidig gedefinieerd worden. Vervolgens moet een dimensieanalyse de bepalende kenmerken van 'amusement' vastleggen. Eerst wanneer deze twee voorwaarden vervuld zijn, kan men zich bezighouden met de plaats van het amusement in het communicatieproces.

Het is deze redenering die aan de basis ligt van het boek **Fernsehunterhaltung — Zeitvertreib, Flucht oder Zwang?** van Ursula Dehm en die de opbouw ervan bepaalt. In het eerste deel wordt de discussie over het begrip 'amusement' in de massamedia uitvoerig besproken. In het tweede deel wordt het theoretisch-empirisch kader van het onderzoek gegeven, met daarin het gebruikte amusementsmodel en de onderzoeksvragen. In het derde deel worden dan de resultaten van het onderzoek gegeven.

In het eerste deel wordt amusement in een historisch perspectief beschouwd. Meer bepaald komen drie amusement-concepten uit drie theoretische scholen aan bod: de antropologie (speltheorie en 'tronc commun') en de kritische school (maatschappelijk dwangmechanisme en misleidend medium). Elke theorie wordt eerst voorgesteld en daarna kritisch beoordeeld. Hoewel hier enkele waardevolle aanwijzingen over amusement gegeven worden, blijft het begrip vaag. De 'uses and gratifications'-benadering, aangevuld met enkele elementen uit de kritische school, wordt als basis voor het theoretische gedeelte genomen.

Uitgangspunt is een algemeen begrip van amusement, waarvan media-amusement een onderdeel is. Amusement wordt gezien in relatie tussen personen en objecten, meer bepaald een kwaliteit die aan deze relatie verbonden is. Personen kunnen dan een amusementsrelatie hebben met mediale en niet-mediale objecten. Televisie-amusement is dus een bepaald type van media-amusement (blz. 80-84).

Dit model is geen verklaring van amusement in inhoudelijke zin, maar een gedefinieerde begrenzing van het onderzoeksveld. M.a.w. vanuit dit theoretisch model moeten onderzoeksvragen de vele opvattingen en vermoedens over massa-amusement structureren en empirisch weerlegbaar maken: 1. Welke kenmerken, eigenschappen, kwaliteiten heeft de relatie amusement?; 2. Van welke factoren is deze relatie afhankelijk?; 3. Welke rol vervullen de massamedia als mogelijk amusement-subject?; 4. Welke maatschappij-politieke betekenis moet men aan de relatie amusement toeschrijven? (blz. 85)

Omdat Ursula Dehm van oordeel is dat amusement nog niet voldoende gedefinieerd is (blz. 87-99), besluit zij een stap terug te zetten en zich in haar onderzoek te beperken tot de eerste drie vragen, daar de vierde reeds een uitgebreide kennis van amusement veronderstelt.

In het derde deel wordt dan uitvoerig het onderzoek (proefonderzoek en hoofdonderzoek) en de bekomen resultaten weergegeven. Als voornaamste resultaten onthouden we dat voor amusement de dimensie 'creativiteit' en 'activiteit' ('Kreativität' / 'Aktivität') het belangrijkste is, gevolgd door 'informatie' en 'betekenis'; zinvol zijn ('Information' / 'Bedeutsamkeit').

Mensen met een hogere opleiding beoordelen amusement negatiever dan mensen met een lagere opleiding. Om de functies, die de abstracte relatie 'amusement' voor verschillende mensen heeft, te verduidelijken, worden twee concrete situaties met elkaar vergeleken: sociaal contact en televisie-amusement.

Plezier, afwisseling en in mindere mate genot en informatie zijn gemeenschappelijke functies van amusement; bij televisie-amusement komt daar de ontspanningsfunctie bij en bij amusement als sociaal contact komen de functies hulp/aktiviteit en informatie/wereldoriëntatie. Vervolgens wordt nog het aanbod en de inhoud van amusement voor verschillende groepen vergeleken.

Besloten wordt met te stellen dat met deze ontvanger-georiënteerde definitie van amusement de tegenstelling informatieprogramma's — amusementsprogramma's opgeheven wordt, daar informatie een wezenlijk kenmerk van amusement is (blz. 227).

Ursula Dehms boek staat methodologisch op sterke poten. Maar juist daarom voldoet het niet aan de verwachting: op de vraag "Fernsehunterhaltung — Zeitvertreib, Flucht oder Zwang?" wordt immers niet geantwoord. "Ist Fernsehunterhaltung (...) harmloser Zeitvertreib oder bedeutet sie Flucht, (...) stellt sie einen gefährlichen Zwangmechanismus dar? (...) Obwohl dies die interessantere und richtigere Frage ist, wurde sie in diese Studie nicht miteinbezogen."

Om hier enigszins aan tegemoet te komen, worden in een laatste paragraaf enige uit de resultaten afgeleide hypothesen opgegeven. Men kan amusement zeker niet reduceren tot een gevaarlijk dwangmechanisme. Maar er is ook voldoende reden amusement niet als een ongevaarlijk tijdsverdrif links te laten liggen. Kortom, meer onderzoek is nodig.

Geeft het onderzoek geen antwoord op de vraag in de titel, toch bevat dit werk een uitgebreid theoretisch kader en een empirisch instrumentarium om deze problematiek te analyseren. Verdere onderzoekingen over amusement vinden hier een stevige basis.

B.K.

NIEUWE MEDIA

Ronald E. RICE, (ed.),
The New Media, Communication Research and Technology,
Sage Publications, London/New Delhi, 1984, 352 blz.

Dit boek geeft een vrij volledig overzicht van de huidige stand van zaken betreffende de kosten voor het raadplegen van gespecialiseerde databanken. Tevens wordt gepoogd om aan te geven welke de rol van de overheid en de industrie is in de ontwikkeling van elektronische informatiesystemen.

In deel III en IV wordt onderzocht welke functie deze databanken zouden kunnen hebben in de informatiestroom tussen industrie- en ontwikkelingslanden.

D.D.G.

LISTL, J., SCHILCK, J.,
Die neuen Medien und die Kirchen in der Bundesrepublik Deutschland und in Frankreich,
N.P. Engel Verlag, Kehl am Rhein/Strassburg, 1983, 154 blz.

Dit boek is het verslag van een colloquium dat op 10 en 11 september 1982 te Straatsburg

werd gehouden rond het thema "Het gebruik van (nieuwe) communicatietechnieken voor de Kerk in West-Duitsland en Frankrijk". De verschillende referaatteksten (gedeeltelijk in het Frans en het Duits opgesteld) handelen over de positie en het engagement van de Kerk in het domein van de traditionele massamedia radio en televisie en over de projecten en experimenten met nieuwe media als tekst, videotex, abonnee-omroep, video en de beeldplaat.

Het verslag bevat ook de geannoteerde bibliografie.

D.D.G.

Edward PLOMAN,
Space, Earth and Communication,
Frances Pinter, London, 1984, 237 blz.

Plomans boek handelt over de ambiguïteit van de evolutie op het vlak van de ruimte-exploratie, in casu het gebruik van satellieten voor allerlei doeleinden. Enerzijds fungeren satellieten voor het overzeinen van gegevens voor wetenschappelijk onderzoek, voor de hulp bij de navigatie van schepen en vliegtuigen, e.d. Anderzijds worden satellieten ook gebruikt voor spionage en militaire doeleinden. Dit boek situeert de evolutie van telecommunicatiesatellieten tegen de achtergrond van deze ambiguïteit, m.a.w. binnen de politieke, economische en militaire context van de ruimtetechnologie.

"Space, Earth and Communication" is het verhaal van de permanente wedren tussen de VS en de Sovjetunie waarvan het actieterrein zich nu ook naar de ruimte heeft verplaatst en waarin satellieten — dikwijls onder een dekmantel van wetenschap en technologie — een belangrijke militaire functie vervullen.

D.D.G.

X.,
Data Base/Electronic Publishing: Review and Forecast,
Knowledge Industry Publications, Inc., White Plains, NY, 1983, 79 blz.

Dit rapport geeft een overzicht en schetst de evolutie van de elektronische uitgeverijmarkt in de Verenigde Staten. Vervolgens wordt een profiel gegeven van de belangrijkste Amerikaanse "electronic publishing" diensten zoals Comuserve, Dow Jones Information Services, Mead Data Central, Reuters Ltd, e.a.

Van elk van deze diensten wordt een beschrijving gegeven van de (moeder-)maatschappij, de activiteiten op het vlak van elektronisch publiceren, het aantal gebruikers, de prijs voor een aansluiting en de financiële structuur van de dienst.

D.D.G.

X.,
Transborder Data Flows: Access to the International On-Line Data-Base Market,
United Nations, New York, 1983, 140 blz.

In deel I en II van dit rapport wordt een overzicht gegeven van het aantal, de aard, en de technologie en het sociaal-wetenschappelijk onderzoek in het domein van de zg. "nieuwe media". Meer specifiek wordt uitgeweid over

nieuwe ontwikkelingen in de methodologie van onderzoek over nieuwe informatietechnologie. Tevens wordt ruime aandacht besteed aan het gebruik van nieuwe media voor organisatorische communicatie, zoals het gebruik van computers in bibliotheken, nieuwe media en produktiviteit en teleconferencing.

D.D.G.

F. SPIGAI, P. SOMMER,
Guide to Electronic Publishing,
Knowledge Industry Publications, Inc., White Plains, NY, 1982, 163 blz.

Dit rapport bevat twee delen: "a guide to online services" en "a guide to viewdata".

In het eerste deel wordt ingegaan op verschillende aspecten van het zg. on-line of database publishing, het ter beschikking stellen van informatie die is opgeslagen in databanken en die via een computerterminal kan worden opgevraagd. Niet alleen worden de technische aspecten belicht, maar ook de kosten/baten voor de informatieleverancier en de gebruiker, de zoekprocedures en de marketing van dergelijke diensten.

In het tweede deel geven de auteurs een overzicht van de mogelijkheden die videotex (viewdata) biedt als medium voor de elektronische verspreiding van informatie. Daarbij worden tevens de financiële en marketingaspecten belicht.

Het rapport wordt afgesloten met een verklarende woordenlijst en een geannoteerde bibliografie.

D.D.G.

H. KRAUS (ed.),
The Impact of New Technologies on Information Systems in Public Administration in the 80's,
North-Holland, Amsterdam/New York/Oxford, 1983, 419 blz.

De laatste twee decennia is de computer in de openbare administratie op ruime schaal geïntroduceerd. Dit heeft niet enkel voor technische, maar ook voor sociale problemen gezorgd.

Dit boek geeft dan ook niet alleen een overzicht van administratieve gegevens, maar gaat tevens grondig in op de wijzigingen die dit voor de gebruiker kan teweegbrengen en op de sociaal-psychologische problemen die daarvoor kunnen ontstaan.

D.D.G.

Peter HECHTELJEN,
Bildschirmtext-Prognosen, Ausbreitung und Nutzung eines neuen Kommunikationsmediums,
VDE-Verlag GmbH, Berlin/Offenbach, 1985, 87 blz.

In dit boekje worden, op basis van een aantal empirische vaststellingen en theoretische prognosemodellen, een aantal korte-termijnvoorspellingen (tot 1994) geformuleerd over de ontwikkeling van de videotex-markt (hardware, informatie-aanbod en -consumptie, gebruikersprofiel) in de Duitse Bondsrepubliek.

D.D.G.